

Milline on alkoholi roll eesti täiskasvanute elus?

Riina Raudne PhD
Terve Eesti Sihtasutus

Euroopa Liit
Euroopa Sotsiaalfond

Eesti tuleviku heaks

Kolm kvalitatiivset uuringut

- Riina Raudne, 2012
PhD thesis: *Drinking to Freedom: Themes of continuity and change in contemporary Estonian alcohol culture*
- Maarja Kobin, 2013;
PhD thesis: *Drinking culture among young Estonian adults: Perceptions of the “limits” and mechanisms to stay “within-limits”*
- Maria Laanjärv, 2015
Masters' thesis: *Perception of female drinking among two generations of Estonian women*

**Miks ja kuidas Eesti mehed
joovad?**

Uurimisküsimused

- Millist rolli mängib alkohol taasiseseisvunud Eesti kultuuris ja elus?
- Millised on ühiskondlikult aktsepteeritavad joomisnormid ja käitumised?
- Uuring kaardistas kohalikke tähendusi ja definitsioone, tavaelanike arusaamu kogukonna joomisharjumuste kohta
- Keskendus eestikeelsete meeste joomisharjumustele
- Analüüs toetub kriitilisele diskursuse analüüsi meetodile

Metodoloogia

- Kvalitatiivne uuring: kaheksa grupi intervjuud “loomulike gruppidega” kahes keskmise suurusega ettevõttes Tallinnas
 - Viis grupiintervjuud meestega (n= 27):
 - Kaks gruppi vanuses 18-24; kolm vanuses 25-53
 - Kolm gruppi naistega vanuses 25-55 (n=18)

Teoreetiline mudel

- “Joomisharjumuste” definitsioon:
 - Meeste joomise eesmärgid
 - Purjusoleku staadiumid ning nende valitsemine
 - Kontrollimehhanismid joomise üle

Tulemused: joomise eesmärgid

- Peamine põhjus joomiseks oli vähendada muret selle pärast, mis teised arvavad.
 - Alkoholile konstrueeriti oluline roll rahvusliku identiteedi tajutud puudujääkide ja valu leevendamisel
 - “Vabaduse” otsimine (“aeg maha”) liigselt teravast eneseteadlikkusest, tööst, suhetest

Sest eestlased ongi...

- *O1: Stereotüüp on, et eestlane on üldiselt selline kidakeelne ja endassetõmbunud tüüp, kes ei saa sõnagi suust. Ja ainuke aeg, kus ta saab oma emotsioone näidata, kus ta saab end väljendada või avada on kui ta on purjus... siis see on nagu vabandatav.*
- *O2: Siis on kõik lubatud*
- *O3: See ei olnud mu mõte, aga põhimõtteliselt ma olen nõus ja ei saa sellega otseselt vaielda.*

(Vanemad mehed)

Alkohol on alati aidanud

- *See on ka psühholoogia. Eesti on kogu aeg olnud alla surutud ja ei olnud muid võimalusi end vabaks lasta. Alkohol on kogu aeg suureks abiks olnud. Inimesed joovad, et lõõgastuda. Näiteks, vanad eestlased olid sakslaste võimu all. Nad töötasid terve päeva ja siis õhtul nad kogunesid, jõid natuke õlut, pidutsesid, et nad ei peaks mõtlema sellest orjusest. Võib-olla sealt see tuligi eestlaste psüühikasse.*

(Nooremad mehed)

Mure teiste arvamuse pärast kainena

- Osaleja 2: *Võib-olla see on hirm selle pärast, mida teised võivad mõelda, kui ma midagi ütlen... ja siis tulebki pikem mõttepaus enne kui ma üldse midagi ütlen.*
- Osaleja 4: *Muidu hakkad liiga palju analüüsima. Kui alkoholi jood, siis ei analüüsi niimoodi.*
- Osaleja 1: *Kui sa kogemata ütled midagi välja purjus peaga, siis ei ole nii piinlik ja teistel ei ole ka nii piinlik.*

(Vanemad mehed)

Eesti mehed ei väljenda

•O1: *Kui Eesti mehe istuvad ja võtavad kõik need negatiivsed emotsioonid endasse, nad ei lase neid välja... siis mõned hakkava jooma, mõned kukuvad süstla otsa, mõned leiavad teisi viise. Aga vahemeremaades inimesed väljendavad oma emotsioone hoopis teistmoodi.*

•Intervjueerija: *Miks eestlased oma emotsioone ei väljenda?*

•O2: *Kultuur on teistsugune, see on nii juba välja arenenud, üle pika aja.*

(Vanemad mehed)

Alkohol kui vaheldus pere- ja tööstressist

- O1: *Ma jõin enne päris tihti. Nii täis kui võimalik... Aga siis algas teine eluetapp. Kui Sul on perekond, siis sa ei saa enam selliseid asju teha, kahjuks.*
- Intervjueerija: Kahjuks?
- O1: *Mõnes mõttes on sellest kahju. Vaata. Eesti alkoholikultuur või selle puudumine on juba selliseks arenenud, et mehed, põhimõtteliselt, ei saa end kuidagi muul moel stressist vabastada.*

(Nooremad mehed)

Tulemused: joobe staadiumid

- *Nii mõõdukas joomine kui purju joomine on laialt levinud*
 - Mõlema eesmärk on vähendada enesest liigselt teadlik olekut
- Kontroll joomise üle:
- *Vastutuse joomise eest on indiviidil, mitte grupil. Joomine arvestab ka töögraafikuga*

Tulemused vihjavad, et:

- Mehed muretsevad sellepärast, mis teised neist arvavad.
- Meestele tundub, et tüüpiline käsitus “Eesti mehe” kuvandist ei võimalda piisavalt avatud olla, suhelda, end väljendada
- Alkoholi nähakse (ja turundatakse) kui olulist vahendit, millega tuju reguleerida ja end medikeerida
 - Lõdvestus, stressi maandamine, tõe rääkimine, piiridest vaba olemine.
- Inimene ei pruugi ise aru saada, kui palju alkoholi ta tarvitab (“mõõdukas” ei tähenda koguseid, “õlu” ei pruugi seostuda “alkoholiga”).

Paar huvitavat infokildu

- Joomist peetakse meeste hulgas äärmiselt tavaliseks, isegi vajalikuks praktikaks
- Mittejoomine võib olla sotsiaalselt koormav ja nõuda uut tüüpi suhtlemisoskusi
 - Madalad sotsiaalsed oskused teismeliste hulgas seotud kõrgema riskiga tarbida alkoholi Eesti teismeliste hulgas (ESPAD, 2011)

... veel infokilde...

- Joomise või joomata jätmise põhjused ei ole alati mõtestatud läbi tervise
 - Inimesel võib olla teisi prioriteete kui tervis
 - Kuidas tunda end aktsepteerituna
 - Kuidas kuuluda seltskonda
 - Inimesel võivad olla vähesed oskused ilma alkoholita
 - sotsiaalselt toime tulla
 - stressi või frustratsiooni maandada
- Joomisharjumuste muutmine võib tähendada suuremaid muutusi inimese sotsiaalses elus

Naiste alkoholitarbimine: kahe põlvkonna hoiakud

Maria Laanjärve magistritöö, Maastrichti ülikool; 2015

Uurimisküsimus

- Varasemad erinevas vanuses naiste joomisharjumusi uurinud tööd (Simonen et al. 2013) olid leidnud, et vanemate eagruppide naistel on kitsam repertuaar joomiskäitumisi ja ka kitsapiirilisem käsitlus “naiselikkusest”. Nooremad naised olid naiselikkuse erinevalt defineerinud ja joomispraktikad peegeldavad seda.
- Maria soovis uurida, kas nõukogude ajal joomisharjumused omandanud naiste tajus (vanus 46-56) alkoholiga seotud normidest erineb nooremate naiste tajust (18-28)

Teoreetiline mudel

- “Joomisharjumuste” definitsioon:
 - Naiste joomise eesmärgid
 - Purjusoleku staadiumid ning nende valitsemine
 - Kontrollimehhanismid joomise üle

Joomise eesmärgid: gastronoomilised

- *Vein on saanud osaks toidukultuurist. Keegi ei võtaks toidu kõrvale pitsi viina. See oleks joomine, aga klaas veini - see on toidu osa. Keegi isegi mõtle sellele*

(Vanusegrupp 46-56)

- *Ma ei joo selleks, et purju jääda, ma joon maitse pärast ja nii edasi...*

(Vanusegrupp 18-28)

- *Ma joon veini sellepärast, et mulle maitseb. Kahjuks on sellel ka kõrvalmõjud*

(vanusegrupp 46-56)

Tähistamised ja koosviibimised

- Sünnipäevad ja teised peod
- Alkohol on lahutamatu osa kõikvõimalikest koosviibimistest
- Alkohol kas saadab teisi tegevusi või on iseenesest tegevuseks
- “Alkohol toob inimesed kokku”
- Aitab tutvuda

- Osaleja 1: *Alati leiab põhjuse. Aga kas alati peab olema sündmus?*
- Osaleja 2: *Sa võid ka sündmuse ise luua.*
- Osaleja 3: *Võid näiteks neljapäeva tähistada*

(Vanusegrupp 18-28)

Minu ringkonnas ei peeta sünnipäevi või üritusi kunagi ilma alkoholita

(Vanusegrupp 46-56)

Osaleja 1: *See on kaasaegne ajaveetmise viis*

Osaleja 2: *Jah, see on lihtsalt õhtu osa*

(Vanusegrupp 18-28)

Tõstab tuju, loob atmosfääri

- Inimesed tunnevad end vabamalt
- Jutt jookseb sujuvamalt, inimestel on lõbusam
- *Mida ma omavanuste puhul märkan - kui inimesed enam ei joo, siis ei ole nii lõbus koos olla. Me räägime küll, aga vestlus keskendub stressirohketele igapäevateemadele. Kui võtad väikse joogi, hakkab mõte lendama*

(Vanusegrupp 46-56)

Erinevused vanusegruppide vahel

- Situatsioonilised:
 - Mõlemad grupid joovad nädalavahetustel ja puhkustel
 - Vanemad naised rääkisid sagedamini iga päev natuke ja toidu kõrvale joomisest
 - Nooremad rääkisid selgemalt purju joomisest

Kui purjus on liiga purjus naine?

- I: *Kust see piir läheb? Millal ei ole purjusolemine enam normaalne? Milline inimene siis olema peab?*
- O1: *Kui sa enam püsti ei seisa...*
- O2: *Kui sa oled ebameeldiv ja käid teistele pinda...*
- O3: *Kui sa ei suuda sirgelt käia...*
- O4: *Kui sa ei saa enam aru, kus sa oled ja kui sa oled täiesti läebakil*
- O3: *Pilgust ka, kui ta ei vaata sulle enam otsa vaid vaatab sust läbi ja kui jutt on nii segane, et ei saa aru, mis ta räägib*

(Vanusegrupp 18-28)

Kui purjus on liiga purjus naine?

- I: *Kust see piir läheb? Millal ei ole purjusolemine enam normaalne? Milline inimene siis olema peab?*
- O1: *Purjus naised on vedelad ja...kleebivad end kellegi külge.. See on päris huvitav vaatepilt mõnikord ööklubides*
- O2: *Jah, need naised on päris kilavate silmadega...*
- O3: *Kui nad väga purju jäävad, nende tuju hakkab ka kõikuma...*
- O4: *Jah, nad võivad naerda ja nutta ja rippuda teiste kaelas*
- O3: *Ja nende kleidid on väga lühikesed ja aluspesu on juba kuhugi ära kaotatud*

(Vanusegrupp 46-56)

Aga mees?

- *Mu esmane reaktsioon on, et kui mees on purjus ... OK, siis ta on lihtsalt nagu osa tavalisest avalikust ruumist, aga kui naine on purjus ja ei suuda käia, siis see on päris õudne*

(Vanusegrupp 18-28)

- Kui naised joovad palju ja sageli, nimetatakse neid sagedamini joodikuteks, meeste puhul on see käitumine ootuspärasem.
- “Mõõdukas” joomine on mõlema soo puhul aktsepteeritav.

Miks on naised rohkem jooma hakanud?

- Muutused naise rollis
 - “naise roll nõukogude ajal oli elada pere-elu, lapsed sündisid varem” - osalejate arvamus
 - Naistel praegu rohkem prioriteete kui pere, laste sünd hilisem, karjäär olulisem.
 - Agentsus, ise otsustamine, võrdsus meestega, oma raha
- Muutused keskkonnas - alkoholi turundus ja kättesaadavus.
 - Naistele turundatud ja bränditud joogid
 - Nüüd saad hoida “naiselikku” jooki ja näida naiselik

Maria kokkuvõte

- Teatud erinevusi on vanemate ja nooremate naiste suhtumises alkoholi joomisesse, eriti mis puudutab purjusolemise kontrolli mehhanisme ja normide tajut (naiselikkuse tajut, kui purjus on liiga purjus)
- Suures osas on motivatsioonid joomiseks jälle sarnased (peod, lõdvestumine, tuju tõstmine, atmosfäär).
- Hüpotees, mida testida kvantitatiivsetes uuringutes: sünnikohort ja joomise alustamise kultuuriline keskkond mängib igapäevases joomises vähem rolli kui keskkonna mõjud (kättesaadavus, turundus)

Aitäh!

riina@terve-eesti.ee